

KL Plaszow

4 KM OD RYNKU GŁÓWNEGO W KRAKOWIE

materiały edukacyjne

CZĘŚĆ II. INFORMACJE DLA NAUCZYCIELI

Opracowanie:

Monika Bednarek, Marta Śmietana

POCZĄTKI PRZEŚLADOWANIA ŻYDÓW

- **Fakty:**
 1. Działania antysemitki w przedwojennych Niemczech :
spisy ludności, stygmatyzacja, ustawy rasowe, aryżacja
 2. Wybuch wojny, powstanie gett
 3. Getto w Krakowie: marzec 1941–marzec 1943
(Zobacz: Materiały edukacyjne. Część I.)

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 1.**
 - Opisz zdjęcie. Kim są osoby przedstawione na nim i jaka jest relacja między nimi?
 - Kto jest ofiarą, a kto sprawcą? Kim są świadkowie przedstawionego wydarzenia?
 - Dlaczego przedstawiona na fot. 1. sytuacja mogła się zdarzyć?
 - Jakie mogły być następne etapy takiego postępowania?

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 2.**
 - Podaj cechy getta w oparciu o analizę fotografii.
 - Wskaż, gdzie zostało wykonane zdjęcie – przed bramą getta, czy za nią?
 - Jakie były relacje mieszkańców getta z ludźmi żyjącymi poza jego murami?

- **Słowa klucze:**
wygrodenie, zamknięcie, strona aryjska, pomoc, obojętność, ciasnota, strach, mur, stygmatyzacja, opaska, Gwiazda Dawida, segregacja, wykluczenie, swój-obcy, Polak, Żyd, Niemiec, aryżczyk, obserwator, wojna, rasizm, ponizenie, obcość

WYSIEDLENIE Z GETTA KRAKOWSKIEGO

- **Fakty:**
 1. Likwidacja getta w Krakowie: 13–14 marca 1943
 2. Obóz zagłady w Bełżcu (zob.: <http://www.belzec.eu>)
 3. Powstanie obozu pracy przymusowej Plaszow (Zwangsarbeitslager Plaszow, ZAL Plaszow)

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 3 i 4:**
 - Czym było wysiedlenie i co naprawdę znaczyło to słowo?
 - Jak wyglądało wysiedlenie: kto brał udział w akcji, czy podczas niej panował porządek, czy też chaos?
 - Opisz trasę przemarszu, nazwij ulice i stacje kolejowe. (Kraków Płaszów, Kraków Prokocim)
 - Kto został w getcie i jak ono wyglądało po wysiedleniu?
 - Dokąd wysiedlono Żydów z krakowskiego getta? (Bełżec, Auschwitz, Plaszow)

- **Słowa kluczowe:**

akcja, wysiedlenie, Zagłada, eksterminacja, likwidacja, Holokaust, obóz zagłady

ZAŁOŻENIE OBOZU

- **Fakty:**
 - historia powstania obozu (październik 1942) – zobacz: Materiały edukacyjne. Część I.

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 5.**
 - Opisz mapę i wskaż, którą część Krakowa przedstawia? (dzielnice Wola Duchacka i Płaszów, 4 kilometry od Rynku Głównego)
 - Wskaż na tej mapie dwa cmentarze żydowskie (mniejszy – gminy żydowskiej w Podgórzu, większy – gminy krakowskiej)

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 6.**
 - Co widać na fotografii? (hala przedpogrzebowa, macewy)
 - Jakie znaczenie ma cmentarz w kulturze? Jak należy się na nim zachowywać?

- **Zadania w oparciu o analizę relacji (cz. I)**
 - Dla kogo był przeznaczony obóz pracy przymusowej Płaszów?
 - Kto pracował przy budowie obozu?
 - Jakie emocje towarzyszyły pierwszym więźniom?

- **Słowa klucze:**
 - hala przedpogrzebowa, macewa, bezczeszczenie, profanacja, obóz pracy, barak, drut kolczasty

TOPOGRAFIA OBOZU

- **Fakty:**

1. Topografia obozu: podział przestrzenny (części więźniarska, administracyjna i warsztatowa).
2. Funkcje poszczególnych części obozu.
3. Zachowało się około 250 zdjęć z czasu funkcjonowania obozu, dostępne są również zdjęcia lotnicze z tego okresu.

- **Zadania w oparciu o relacje (cz. II) i analizę fot. 7–10.**

- Wymień poszczególne części obozu (fot. 7).
- Wskaż obiekty znajdujące się na terenie obozu (fot. 7).
- Porównaj plan obozu (fot. 7) ze zdjęciem lotniczym (fot. 8).
- Wskaż, którą część obozu widać na fot. 9 i nazwij zlokalizowane w niej miejsca i obiekty (jest to współcześnie wykonana panorama powstała z połączenia zdjęć historycznych).
- Opisz wygląd obozu na podstawie relacji i planów.
- W oparciu o analizę fot. 7, 8, 9 wskaż na współczesnej mapie Krakowa (fot. 10) położenie poszczególnych części obozu.
- Czy obecnie jest to łatwe zadanie? Na ile poobozowy teren jest czytelny?

- **Słowa kluczowe:**

baraki, plac apelowy, komendantura, koszary, ogrodzenie, drut kolczasty, wieże strażnicze, miejsca egzekucji

WIĘŹNIOWIE

- **Fakty:**
 - Informacje na temat więźniów – patrz: Materiały edukacyjne. Część I.

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 11:**
 - Co widać na fotografii? (szlaban, bramę, więźniów, członków załogi)
 - Czy więźniowie wchodzą, czy wychodzą z obozu?
Jeśli wchodzą, to dlaczego? (wracają z pracy)
 - Gdzie pracowali więźniowie? (w obozie i w Krakowie)
 - Jakie prace mogli wykonywać poza obozem? (budowali linię kolejową, drogi, np. ul. Kamieńskiego, budynki rządowe, a ponadto pracowali w fabrykach produkujących na rzecz armii niemieckiej)
 - Jak mogli reagować krakowianie na widok więźniów?
(Obojętność? Chęć pomocy? Niechęć?)

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 12 i 13.**
 - W co ubrani są więźniowie? (pasiaki i ubrania cywilne)
 - Czym się zajmują i jak przebiega ta czynność? (wydawaniem zupy)

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 14–17.**
 - Co widać na fot. 14? (kamieniołom) Co uzyskiwano z kamieniołomu? (kruszywo) Do czego go używano? (do budowy obozu) W jaki sposób transportowano wydobyty surowiec? (wagonikami ciągniętymi przez więźniarki i więźniów – fot. 15 i 16)
 - Jakie jeszcze prace wykonywali więźniowie? (stawiali baraki i budynki murowane, kopali stawy, pracowali z warsztatami obozowych – fot. 17)
 - Jakiego rodzaju była to praca – dobrowolna czy niewolnicza?
Jak ją opisywali więźniowie? (ciężka, mordercza, trudna, w zimnie)
 - Jaki był cel prac, do których wykorzystywano więźniów?
(na rzecz armii niemieckiej, eksterminacja przez pracę)

- **Źródła:** relacje (cz. III)
- **Słowa klucze:**
więźniowie, strażnicy, komando robocze, pasiaki, racje żywnościowe, warsztat, część przemysłowa

WIĘŹNIOWIE – DZIECI W OBOZIE

- **Fakty:**
 - do obozu przeprowadzono bądź przemycono około 300 dzieci poniżej czternastego roku życia. W 1944 roku powstała dla nich ochronka (Kinderheim). 14 maja 1944 roku zlikwidowano Kinderheim, a dzieci wywieziono do KL Auschwitz. W KL Płaszow pozostało kilkanaścioro dzieci.
- **Zadanie w oparciu o analizę fot. 18:**
 - Jakie osoby widoczne są na zdjęciu? (dorośli, jedno dziecko, jeden nastolatek)
 - Czym się zajmują dzieci na tym zdjęciu?
 - Jak są ubrane?
- **Zadanie w oparciu o analizę relacji (cz. IV):**
 - Opisz sytuację dzieci w obozie i ich doświadczenia stamtąd.
 - Jaką pracę wykonywały?
 - Dlaczego ukrywano małe dzieci w obozie? (podczas rewizji i selekcji)
- **Słowa klucze:**
ochronka (Kinderheim), normalność, rodzina, dzieciństwo, praca

KARY I MIEJSCA EGZEKUCJI

- **Fakty:**

1. Funkcjonowały trzy miejsca masowych egzekucji w obozie, więźniów chowano w grobach masowych (bagier, H-górka, C-dółek – podać etymologię nazw).
2. Kary wymierzane więźniom: przedłużane apele, chłosta, publiczne egzekucje poprzez rozstrzelanie lub powieszenie, karne prace, osadzenie w karcerze w Szarym Domu.
3. Okrucieństwo i bezkarność załogi w stosunku do więźniów.

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 21:**

- Opisz fotografię i wskaż widoczne na niej narzędzia opresji i kontroli. (nadzór z góry, perspektywa strażnika, karabin maszynowy, wieża strażnicza)

- **Źródła: Relacje (cz. V).**

- Zadania w oparciu o analizę źródła:**

- Opisz emocje towarzyszące więźniom, związane ze stale obecną świadomością ciągłego zagrożenia karą czy nawet utratą życia.
- Wymień kary stosowane wobec więźniów.
- Czy wszyscy więźniowie byli jednakowo narażeni na opresję?
- Wymień miejsca masowych egzekucji na terenie obozu. Skąd wzięły się ich nazwy?
- Kim były ofiary egzekucji?
- Co się stało z ciałami ofiar?

- **Słowa kluczowe:**

masowy grób, egzekucja, ekshumacja, cmentarz, miejsce pamięci

ZAŁOGA OBOZU

- **Fakty:**
 - w obozie służyli wachmani i SS-mani; przez obóz przeszło około 700 członków załogi. Funkcję komendanta pełniło w latach 1942–1945 w sumie pięciu funkcjonariuszy. Najdłużej stanowisko to zajmował Amon Göth – w latach 1943–1944.

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 19 i 20:**
 - Jakie sytuacje z życia strażników przedstawiają obie fotografie? (pracę – apel – oraz czas wolny)
 - Jak zachowują się funkcjonariusze na obu fotografiach?

- **Zadania w oparciu o zeznanie strażnika Johanna Ammeringa oraz artykuł prasowy:**
 - W jakich zawodach pracowali przed wojną strażnicy obozowi? Czy służba w KL Plaszow była dla nich pracą jak każda inna?
 - Jak się zachowywali w stosunku do więźniów?
 - Czy służyli w innych obozach? Jak oceniali swoją służbę?
 - Jakie były ich losy po wojnie – czy zostali osądzeni? Czy odczuwali winę za swoje działania?
 - Czy proces i kara śmierci dla komendanta obozu Amona Götha są wystarczającym zadośćuczynieniem dla ofiar?

- **Słowa klucze:**

strażnik, funkcjonariusz, wachman, SS-man, służba, komendantura, koszary

LIKWIDACJA OBOZU

- **Fakty:**

1. Połowa 1944 roku to szczytowy okres rozwoju obozu, jednocześnie w związku z ofensywą Armii Czerwonej władze niemieckie rozpoczynają proces jego likwidacji.
2. Czerwiec 1944 roku – wysadzenie hali przedpogrzebowej i budowa linii kolejowej do obozu.
3. Sierpień–październik 1944 roku – ewakuacja więźniów i infrastruktury obozu.

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 22 i relację Jakuba Stendiga:**

- Kto zlecił wysadzenie hali przedpogrzebowej (Niemcy) i kogo wykorzystał w tym celu (więźniów)?
- Jak przebiegało wysadzenie?
- Jakie emocje towarzyszyły więźniom w związku z wysadzeniem hali przedpogrzebowej?

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 23 i relacje opisujące transporty ewakuacyjne:**

- Dlaczego ewakuowano obóz?
- Co i w jaki sposób wywożono z obozu?
- Co się stało z więźniami? Dokąd ich wywożono?
- Czy Niemcy w jakiś sposób zacierali ślady swoich zbrodni?

- **Słowa klucze:**

transport, likwidacja, ewakuacja, wagon bydłocy, marsz śmierci, zbezczeszczenie, zacieranie śladów zbrodni, palenie zwłok

PO WOJNIE

- **Fakty:**

1. W okresie od stycznia 1945 do wiosny 1946 roku na terenie poobozowym stacjonowała Armia Czerwona, w związku z czym ten obszar był niedostępny.
2. Przez kolejne lata teren dawnego obozu przypominał pustkowie, z czasem postawiono na nim siedem pomników, a połowa z 80 hektarów powierzchni obozu została zabudowana w wyniku stopniowego rozrastania się Krakowa.
 - Zob.: Artykuł prasowy relacjonujący odsłonięcie pomnika: K. Kocik, *Płaszów. Próby upamiętnienia (1945–2007)* [w:] *Płaszów. Odkrywanie*, Kraków 2016, s. 97–143, <http://muzeumkrakowa.pl/oddzialy/publikacje-w-wersji-pdf>

- **Zadania w oparciu o analizę fot. 24–29:**

- Porównaj zdjęcia: jakie elementy infrastruktury obozowej ocalały tuż po wojnie i jaki był stan ich zachowania? (relikty zabudowy, Szary Dom)
- Jak wyglądał ten teren w kolejnych latach? (pustka)
- W jaki sposób upamiętniono ofiary obozu? (pomniki)

- **Zadania w oparciu o analizę źródeł (prasa):**

- Jakie starania w celu upamiętnienia KL Płaszów podejmowano w okresie powojennym?
- Czy na terenie poobozowym odbywały się jakieś oficjalne uroczystości?
- Czy pomnik oznacza żywą pamięć?
- Jak wygląda teren poobozowy współcześnie i w jaki sposób jest użytkowany? Jak należałoby upamiętnić obóz?

- **Słowa kluczowe:**

upamiętnienie, miejsce pamięci, pomnik

NAWIGACJA W PLIKU PREZENTACJI

- Nagłówki u góry stron są łączykami do stron początkowych. Kliknięcie wyższego (mniejszego) nagłówka przenosi do początku lekcji (np. „Wprowadzenie”), kliknięcie niższego (większego) nagłówka przenosi do początku tematu (np. „Topografia obozu”).
- Kliknięcie numeru strony (w prawym dolnym rogu) przenosi na stronę początkową prezentacji.
- Jeżeli wyświetlany jest cały slajd (strona), strzałka w prawo i strzałka w dół przenoszą do następnego slajdu, strzałka w lewo i strzałka w górę przenoszą do poprzedniego slajdu.
- Jeżeli powiększony jest fragment slajdu, strzałki powodują przesuwanie do innych części slajdu.
- Ctrl L – tryb pełnoekranowy / wyjście z trybu pełnoekranowego
- W trybie pełnoekranowym:
 - lewy przycisk myszy – następny slajd
 - prawy przycisk myszy – poprzedni slajd
- Skalowanie – kombinacje klawiszy:
 - Ctrl + – powiększenie
 - Ctrl - – pomniejszenie
 - Ctrl 0 – pokazanie całej strony.